پوهندوی آصف بهاند ۲۰۱۵/۰۶/۲۲

د کوچنیانو ادبیات

تاریخي پس منظر، اوسنی حالت

دیارلسمه برخه

یو ځل بیا په فولکلور کې د کوچنیانو ادبیات او په دې باب د آرش ننګیال نوې خبرې:

په فولکلور کې د کوچنیانو د ادبیاتو موضوع یو ځل بیا ما څخه را تازه کړه چې د ښاغلي آرش ننګیال په یوه نوې خپره شوې مقاله کې دې موضوع ته ډېره نوې، ښه او جدي پاملرنه شوې ده.
http://www.taand.com/pal/archives/1869
ما د کوچنیانو ادبیاتو د همدې سلسلې په دویمه مقاله کې د «په فولکلور کې د کوچنیانو ادبیاتو ځرک» تر سر لیک یوه مقاله ولیکله چې د ۲۰۱۵ کال د فبرورۍ د میاشتې په ځلورمه نیټه په ځینو ویبپاڼو وېبپاڼو کې خپره شوه:
http://www.taand.com/pal/archives/1621
http://www.afghan-german.net/upload/Tahlilha_PDF/bahand_a_kochnian2.pdf
http://www.nahimi.dk/web/index.php/ps/2012-08-11-17-36-49/11332-2015-02-04-18-42-04
http://tolafghan.com/posts/30520
http://www.taand.com/archives/40346
په یاده مقاله کې ما په خپل یو پخوا نشر شوي کتاب(دکوچنیانو ادبیات، د چاپ او خپرونو دولتي کومیټه، کابل، ۱۳۶۶ کال) کې د فولکلوریکو ترانو په رڼا کې، په فولکلور کې د کوچنیانو ادبیات څېړلي و. له هغو لیکلو مطالبو او نویو تر لاسه کړو شیانو نه په استفادې سره مې په فولکور کې د کوچنیانوادبیاتو ځرک لګولی و چې لنډیز یې دا دی:
« که د فولکلور په باب له اوږدو بحثونو تیر شو او په لنډ ډول ووایو چې پښتني فولکلور ښه بډای فولکلور دی، نو په دې بډای فولکلور کې د کوچنیانو له پاره څه شته که نه؟ او که وي نو څومره به وي؟
هوکې، په پښتني فولکلور کې د کوچنیانو له پاره ډېر څه شته چې دوی ته څه ورزده کوي، په دوی کې هنري ذوق او عاطفه روزي او تولنیزو فعالیتونو ته یې هڅوي. د پښتو ادبیاتو په شفاهي برخه کې د کوچنیانو له پاره یو لړ سندرې، شعرونه، کیسې او متلونه شته چې یا په خپله د دوی له خوا ویل کیږي او جوړیږي، یا د لویانو له خوا د دوی د سویې، طرز تفکر او غوښتنو په نظر کې نیولو سره، د دوی له پاره ویل کیږي او جوړیږي. لکه د میندو سندرې چې د پښتنو په بیلابیلو سیمو کې د کوچنیاو له پاره د میندو له خوا ویل کیږي. یوه ښه بیلګه یې د آللو فولکلوریکه سندره ده. دا سندره مور د ماشوم د ویده کولو په وخت کې په داسې حال کې وایي چې په یوه لاس ماشوم ټیټوي، نو په ډېر خواږه آهنګ سره دا سندره وایي:
آللو، للو زویه
سر د شا زلمو زویه
آللو، للو پیشو
پیشو مه راځه له غرو

اخک جان داسي ویده دی ...»

http://www.taand.com/archives/40346

د ماشومانو له پاره د میندو همدا سندره په لړ بدلون سره ښاغلي آرش ننګیال هم را اخیستي ده، خو دې سندرې ته ده د کوچنیانو ادبیاتو له کړکۍ نه په داسي عاطفي نظر کتلي دي چي په رښتیا یې په علمي ډول د مور او ماشوم تر منځ د یوه عاطفي تړون په ډول څېړلې دی او د مور له خوا ماشوم ته د خوب په وخت کي د دې سندرې ویل یې څېړلي دي چي د ماشوم پر ذهن ، روزني او راتلونکي باندې څه ډول او څومره ښه اثر درلودلای شي. آرش ننګیال لیکي:

« زه داسي فکر کوم چي له مورې نه زمونږ تیرو نسلونو خپلو اولادونو سره ډیره مینه درلوده او له مورې نه ډیر هنرمند او ژمن خلک وو. پښتو فولکلور کي د ماشومانو برخه خورا پیاوړې ده، پوره کار ورته شوی.

آللو، للو للو للوووو

زوی مي سر د شا زلمو

آللو، للو...

پیشو مه راځه له غرو

غاټول جان داسي ویده دی

لکه ګوډی د رنجو

اللو للو

شاید دي ته ورته یا هم په لږ تفاوت داسي په لسګونه شعرونه ولرو.

که د پورتني اللو متحوا ته زیر شو، داسي خواږه الفاظ پکي کارول شوي دي که یې له میني پرته د ویلو کوښښ هم وکړې نه ویل کیږي.

شارون بیدالف په خپل کتاب (د ماشومانو او تنکیو ځوانانو ګټوره روزنه) کي وايي چي که خپلو ماشومانو ته احمق ووایئ، نو سبا ترې احمق جوړیږي او که یې وستایي او د هوښیار ماشوم په نظر دې ور وکتل، نو هماغه څه به ترې جوړ شي چي ته یې ورته وایي.

نو دا مور او پلار پوري اړه لري چي د خپل ماشوم راتلونکي څه ډول غواړي.

- په اللو کي مور خپل زوی ته وایي (زوی مي سر د شازلمو) دا غوره ستاینه ده، جرات ورکول، په خپل نفس اعتماد، په ښه نظر ورکتل، شخصیت ورکول، او یا هم تر ټولو د غوره شخصیت په نظر ورکتل دي چي دا د ماشوم په غوره روزنه کي خوار مثبت رول لري.

کله چي ته خپله خپل اولاد ته شحصیت ور نه کړې نور خلک یې نه ورکوي.»

http://www.taand.com/pal/archives/1869

د ده د مقالي په یوه بله برخه کي داسي راغلي دي:

«ایا تیرو نسلونو به د اروابوهني پوهنځی لوستي وي؟

لکه څنګه چي ماشوم، خوړو او جامو ته اړتیا لري په همدې کچي لوبو ته هم اړتیا لري، نو زمونږ په غني فولکلور کي داسي لوبي ایجادې شوي چي که د ګټي په هکله یې څه ولیکو نو شاید کتابونه پرې ولیکل شي.

تیرو نسلونو د ماشومانو ټولنیز ژوند ته هم ځانګړې پاملرنه کړې ده، ځکه ټولنه لکه ښوونځي او پوهنتون د زده کړې ځای دی. دوی خپلو ماشومانو ته داسي ټولنیزې لوبي جوړې کړي چي هم لوبه ده او هم زده کړه.

داسي لوبي چي ګټه ماشومان پکي برخه اخلي، په داسي لوبو کي ماشومان ډیر څه زده کوي، بریالیتوب، ناکامي، درنښت، احترام، قانون، مقررات، ټولنیز نزاکتونه او په لسګونه نور پیغامونه او ښوونیز مسایل له ځانه سره لري.

اکو، بکو سرسندکو ، غوا مي لاړه په تریکو، اباسین ځپي ځپي، درخانۍ خوري راووځه له کړکۍ، پلو کي دي څه دي؟ الوچي دي که مني؟ ورور مي ناست دی په دوکان، غشي ولي په میدان، دا میدان داسي ځلیږي لکه ستوری د اسمان.

لوبي د ماشومان جمسي توازن او همغږي کي مرسته کوي، سندرې او وزن لرونکي لغاتونه، یا کلمي په بیلا بیلو شکلونو ویل او ترې استفاده، د ماشومانو ژبه پیاوړې کوي او د تلفظ او خبرو پر مهال ور سره مرسته کوي. همدا رنګه د معما، کیسی (چیستان) حلول د ماشومان ذهن پیا وړی کوي»

http://www.taand.com/pal/archives/1869

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکني د لیکنیزې بڼي پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له راالیرلو مخکي په خیر و لولئ

تر هغه ځایه چې زه د کوچنیانو ادبیاتو په باب مالومات ، مطالعه او تجربه لرم، د هغو له مخې دا ویلای شم چې: په فولکلور کې د کوچنیانو د ادبیاتو ځرک آرش ننګیال ډېر ښه لګولی او په علمي ډول یې څېړلي دي.
ده په خپله دې لیکنه کې په علمي ډول د مور او ماشومانو رابطه څېړلې ده. د مور یا نورو مشرانو له خوا ماشوم ته داسي ترانې ویل له رواني پلوه څومره د ماشوم په شخصیت جوړونه کې مثبت رول لرلای شي او ده ډېره ښه په مثالونو سره روښانه کړې دي.
ده ډېره ښه اشاره کړې ده چې په دې ترانو کې د ماشوم شخصیت جوړونه څومره ښه په نظر کې نیول شوې ده:
آللو للو زویه   سر د شا زلمو زویه او...
په دې ترانه کې د تراني ویونکي یا جوړونکي سر له اوسه ماشوم ته داسي شخصیت ورکوي چې په مثبتې خوا ته یې تشویقوي او په سمه لاره یې سیخوي، شخصیت ورکوي او د کار او ښه عمل د سر ته رسولو له پاره یې هڅوي، خو کله مې چې د ښاغلي آرش ننګیال مقاله(پښتو فولکلور کې د ماشومانو برخه) ولوستله، نو ومې لیدل چې ده په فولکلور کې د کوچنیانو ادبیات ښه څېړلي دي، عاطفي او رواني اړیکې یې ورته په نښه کړې دي.
په روهي وبپاڼه کطې مې هم د آرش ننګیال یوه بله لیکنه هم تر سترګو شوه چې د ۲۰۱۵ کال د جون په پنځه لسمه خپره شوې وه.

http://rohi.af/fullstory.php?id=38599

هلته یې د ماشوانو په باب خپل نظریات د«خپل ماشومان پیژنئ؟»   تر سر لیک لاندې بیان کړی وو. د ده له دې ورستیو لیکنو دا سې ښکري چې دی له نوي نسلو، د وی له ادبیاتو او روزلو سره پوره لیوالتیا لري.
زه فکر کوم چې زما په ګډون د هغو قلموالو فرهنګیانو هلو ځلو نتیجه ورکړه چې د مطالعې، زدکړې او نوي نسل د روزنې پلویان وو او دي، یو نیالګی او یو ثمر یې همدا آرش ننګیال دی.
د ماشومانو اوکوچنیانو په باب د ده د نظریاتو په لیدلو او لوستلو سره مې باور نور هم قوي شو او امید مې نور هم زیات شو چې نوي قلموال به په راتلونکو کې نور ډېر داسي ګټور څه ولیکي، چې ور ته اړتیا ده. زه د آرش ننګیال دا مقاله د کوچنیانو د ادبیاتو په برخه کې ډېره مثبته ارزوم او هیله مې دا ده چې ښاغلی آرش د خپلو دغو علمي مطالعاتو او څېړنو لمن نوره هم وغوړوي.

پای

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په خیر و لولـئ